

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра політології

Любомир Скочиляс

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

«Соціальна політика»

для студентів другого року навчання спеціальності С2 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів
2025–2026 н.р.

Затверджено на засіданні кафедри політології
Протокол № ___ від ___ _____ 20__ року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол № ___ від ___ _____ 20__ року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни	7
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни	8
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни	13
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література	16
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни.....	23
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів.....	24
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам	25
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену).....	26

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	<u>Галузь знань</u> С «Соціальні науки, журналістика та інформація»	Вибіркова з циклу професійної та практичної підготовки
	<u>Спеціальність</u> С2 «Політологія»	
Модулів – 1		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 1		2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 120		3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Перший (бакалаврський)	<i>Лекції</i>
		32 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		32 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
56 год.		
<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>		
<i>Вид контролю: екзамен</i>		

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять (лекційних, практичних і семінарських) до кількості годин самостійної й індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1/3.

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Соціальна політика» – це вибіркова навчальна дисципліна з циклу професійної та практичної підготовки бакалавра, яка вивчається студентами-бакалаврами другого року навчання спеціальності 052 «Політологія». Навчальний курс розрахований на 120 години і вивчається у третьому семестрі бакалаврату. У структурі годин курсу виокремлено такі складові: лекційні заняття – 32 год.; семінарські заняття – 32 год., самостійні завдання – 56 год.

Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб студенти мали змогу оволодіти понятійно-категоріальним апаратом щодо дослідження соціальної політики, її складових, інструментарію, який вона використовує, прищеплення навичок аналізу світових моделей соціальної політики для успішного застосування отриманих знань у подальшій фаховій діяльності. У вступній частині курсу заплановане ознайомлення студентів із соціальною політикою як наукою та навчальною дисципліною, теоретичними аспектами формування і реалізації соціальної політики, соціальною політикою як функцією державного управління, фінансовим забезпеченням реалізації соціальної політики, людським розвитком і методиками та показниками його вимірювання, проблемою бідності та шляхами її пом'якшення, а також демографічні проблемами та демографічною політикою. В основній частині дисципліни увагу буде приділено проблематиці: сутності та структурі соціального захисту; сучасним тенденціям соціальної політики у світі; моделям соціальної політики в різних економічних системах; соціальному страхуванню; організації соціального страхування в Україні; соціальній державі; врегулюванню та вирішенню соціально-трудова конфліктів; соціальному захисту економічно активного населення; формам захисту соціально вразливих категорій населення; сучасному стану і проблеми пенсійної системи України.

В рамках курсу майбутні фахівці познайомляться з системою знань про суспільство, соціальну структуру суспільства (соціальну стратифікацію), соціальні пріоритети й соціальна відповідальність суспільства, сутність та зміст соціальної політики, об'єкт та суб'єкти соціальної політики, принципи соціальної політики, становлення та розвиток соціальної політики як науки та навчальної дисципліни, об'єкт та предмет соціальної політики, понятійний апарат соціальної політики, соціальну стратегію та проблемне поле соціальної політики, обмеження в соціальній політиці, ефективність соціальної політики, інструменти соціальної політики, регіональні особливості соціальної політики, методи і завдання соціальної політики, роль держави в реалізації соціальної політики, соціальну політику і соціальну справедливість, соціальне партнерство, його роль у вирішенні соціальних проблем, джерела та напрямки фінансування соціальної політики, методи фінансування соціальної політики, типи державних фінансових зобов'язань соціального характеру, вимірювання людського розвитку та стан людського розвитку в Україні, генезу уявлень про бідність та шляхи її подолання в західній соціології XIX – початку XX ст., бідність як соціальне явище, її причини та наслідки, критерії бідності, соціальні нормативи та показники бідності, проблеми бідності в Україні та шляхи її пом'якшення, взаємозв'язок соціально-економічного розвитку та відтворення населення, демографічну ситуацію та її показники, демографічну ситуацію в Україні, демографічну політику та її складники і заходи, демографічною політикою в Україні, соціальний захист, його генезу та сутність, функції та структуру соціального захисту, соціальну допомогу, принципи її надання, форми та види, загальну характеристику сучасного стану світової політики добробуту та моделі соціальної політики, соціальну політику у ринковій системі, характеристики моделей соціальної політики в країнах з розвинутою ринковою економікою. Познайомляться з досвідом Японії, США, Швеції в формуванні соціального забезпечення, проблемами вибору моделі соціальної політики в Україні, стратегіями, цілями й пріоритетами в соціальній політиці України в ринковій економіці, соціальним страхуванням, його генезою, сутністю та функціями, соціальними ризиками, видами та

формами соціального страхування, типами пенсійних систем та світовим досвідом організації соціального страхування.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Соціальна політика» є ознайомити студентів з основними концептуальними і практичними основами соціальної політики, звертаючись до розгляду таких питань, як теоретичні основи формування і реалізації соціальної політики; соціальна політика в перехідній економіці; соціальні наслідки економічних рішень; соціальний захист населення; державна політика на ринку праці; фінансування соціальної політики тощо.

Завдання курсу:

- вироблення теоретичних орієнтирів, підстав підходів до аналізу змісту і методів соціальної політики держави, явищ соціокультурного життя і достовірності їх відображення;
- формування методологічних основ вивчення дисциплін загальногуманітарного і соціально-економічного циклів;
- набуття навичок та вмінь самостійно аналізувати соціальні проблеми, розробляти пропозиції щодо їх вирішення;
- вивчення міжнародного досвіду в галузі організації соціального захисту населення;
- критичне осмислення вітчизняного і зарубіжного досвіду в сфері соціальних процесів;
- ознайомлення з сучасними процесами і пріоритетними цілями основних напрямків соціальної політики України, які формуються і реалізуються в практиці регулювання соціальних відносин і вирішення соціальних проблем на загальнодержавному, галузевому та регіональному рівнях і безпосередньо на підприємствах;
- формування розуміння зростаючої відповідальності підприємства за розробку і реалізацію своїх соціальних програм, постійне поліпшення умов праці та побуту, підвищення якості їх трудового життя

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Соціальна політика» студент буде:

знати:

1. Методи політичної науки у сфері аналізу соціальної політики як напряму державної політики; понятійно-категоріальний апарат соціальної політики; генезу ідей щодо сутності соціальної політики; основні концептуальні підходи до окреслення поняття; теоретичні основи формування й реалізації соціальної політики;
2. Сутність та структуру соціального захисту; сучасні моделі соціальної політики, джерела фінансового забезпечення реалізації соціальної політики, що включає в себе людський розвиток, а також методики та показники вимірювання, форми бідності та шляхи її пом'якшення, демографічні проблеми та демографічну політику, сутність та структура соціального захисту, сучасні тенденції соціальної політики у світі, моделі соціальної політики в різних економічних системах, організацію соціального страхування в Україні, шляхи врегулювання та вирішення соціально-трудова конфліктів, соціальний захист економічно активного населення, форми захисту соціально вразливих категорій населення.

вміти:

1. Аналізувати стан та перспективи реалізації окремих напрямків предметного поля соціальної політики; визначати особливості та складові державної політики у сфері соціального захисту населення; досліджувати та визначати стан людського розвитку конкретних суспільств;
2. Аналізувати управлінські рішення у сфері соціальної політики, використовуючи методи соціальної експертизи; досліджувати та аналізувати конкретні соціальні проблеми, формулювати низку фахових рекомендацій щодо шляхів їх вирішення

В результаті успішного «Соціальна політика» студент набуде:

Спеціальні (фахові) компетентності:

- Розуміння філософських, правових, соціокультурних та економічних основ політичного життя.
- Здатність розробляти ефективні політичні рішення на основі існуючих теоретичних моделей з урахуванням особливостей розвитку політичної системи.
- Здатність аналізувати місце людини, соціальних груп в політичних процесах в глобалізованому світі, прослідковувати політичні аспекти соціокультурних відносин та їх вплив на формування ідентичності громадян.

Програмні результати навчання після вивчення навчальної дисципліни «Соціальна політика»:

- Організувати діяльність суб'єктів політики та державного управління, враховуючи стан політичної системи, її інституційну структуру, зовнішні та внутрішні ризики.
- Аналізувати сучасні соціокультурні процеси та їх вплив на розвиток національних політичних систем та міжнародної системи.
- Аналізувати політичні конфлікти та кризові ситуації на різних рівнях, в тому числі міжнародному, застосовувати вивчені моделі їх розв'язання.

- 2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л.	п./с.	лаб.	інд.	сп.
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Вступ до соціальної політики: соціальна політика як галузь знань і сфера практики	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 2. Моделі соціальної політики	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 3. Історія соціальної політики та становлення соціальної держави	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 4. Цінності та принципи соціальної політики	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 5. Механізми реалізації соціальної політики	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 6. Політика доходів та зайнятості	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 7. Соціальна політика у сфері охорони здоров'я та психічного здоров'я	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 8. Освітня політика і доступність освіти	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 9. Пенсійна система та соціальне страхування	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 10. Соціальна політика щодо сім'ї, дітей та молоді	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 11. Соціальний захист вразливих груп	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 12. Гендерний вимір соціальної політики	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 13. Соціальна політика у сфері зайнятості та ринку праці	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 14. Регіональний і місцевий рівень соціальної політики	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 15. Майбутні виклики соціальної політики	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 16. Соціальна політика під час війни	7,5	2	2	-	-	3,5
Разом – Змістовний модуль 1	120	32	32	-	-	56
РАЗОМ	120	32	32	-	-	56

4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни

Основна література:

1. McDonnell J., Bird J., Ending Child Poverty: Twenty Years On, UNISON, 2020. 108 p.
2. Четверікова Л.О. Соціальна політика: Навчальний посібник / Л.О. Четверікова. – Львів: ПП Сорока Т. Б., 2014. – 218 с.
3. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: Монографія / О.В. Макарова; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — К., 2015. — 244 с.
4. Драган О.І., Цимбалюк Л.Г. Соціальна політика: Конспект лекцій для студентів – К.: НУХТ, 2012. – 116 с.
5. Малімон В. І. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. — 352 с.

Додаткова література:

1. Андріїв В. Соціальне страхування: історія проблеми / В. Андріїв // Соціальний захист. – 1999. – № 2. – С. 43–52.
2. Антонович М. Конвенція про захист прав людини і основних свобод у судах Європейських держав та перспективи застосування в Україні / М. Антонович // Право України. – 2000. – № 8. – С. 42.
3. Бабкін В. Д. Соціальна держава та захист прав людини / В. Д. Бабкін // Правова держава : щорічник наук. пр. / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : ІнЮре, 1999. – Вип. 9. – С. 3–11.
4. Базилюк П. В. Соціальний захист населення / П. В. Базилюк. – К., 1992. – 132 с.
5. Безтелесна Л. Людський розвиток: підходи до трактування суті та умов його забезпечення / Л. Безтелесна // Економіка України. – 2009. – № 7. – С. 4–12.
6. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / М. Ганслі Теренс. – К. : Основи, 1996. – 238 с.
7. Горенко О. Європейська соціальна модель і європейські перспективи України / О. Горенко // Віче. – 2009. – № 20. – С. 8–10.
8. Демографічна криза в Україні: проблеми дослідження, витоки, складові, напрямки протидії / за ред. В. С. Стешенко. – К. : НАН України, Ін-т економіки, 2001. – 560 с.
9. Державні соціальні допомоги [Електронний ресурс] / Ровеньківська міська рада. – Доступно з: <<http://rov.loga.gov.ua/soc/defence/workzakon/?template=33>>
10. Дікон Б., Халс М., Стабс П. Глобальна соціальна політика / Б. Дікон, М. Халс, П. Стабс. – К. : Основи, 1999. – 346 с.
11. Євдокимова І.А. Соціальна політика : навчальний посібник. – Х. : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2015 – 184 с.
12. Європейська соціальна хартія (ETSN 163). Страсбург, 3 травня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062>

13. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) (ETSN 139). Рим, 6 листопада 1990 р. [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_651>
14. Іванова О. Передумови формування соціальної політики в Україні / О. Іванова // Соціальна робота в Україні: перші кроки / за ред. В. Полтавця. – К. : КМ Academia, 2000. – С. 87–111.
15. Іванова О. Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти : курс лекцій / О. Л. Іванова. – К. : КМ Академія, 2003. – 108 с.
16. Іванова О., Семигіна Т. Система соціального обслуговування та соціальних служб в Україні / О. Іванова, Т. Семигіна // Соціальна робота в Україні: перші кроки / за ред. В. Полтавця. – К. : КМ Academia, 2000. – С. 112–129.
17. Історія і теорія соціальної політики : навчальний посібник / Сушицька Н.В. та ін. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – 300 с.
18. Кабаченко Н.В. Політика щодо бездомних: теорія та практика : монографія. К.: Нац. ун-т «Києво-Могилянська акад.»", 2014. – 252 с.
19. Калита Н. В. Формування систем приватного пенсійного забезпечення: світовий досвід і Україна / Н. В. Калита // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 6. – С. 49–55.
20. Катаєв С. Л. Сучасне українське суспільство : навч. посіб. для вищів / С. Л. Катаєв. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 200 с.
21. Кіндратець О. Пенсійна політика в країнах Заходу / О. Кіндратець // Право України. – 2004. – № 3. – С. 132–135.
22. Кубицький С.О. Соціальні послуги вразливим категоріям населення: теорія, практика, інновації : монографія. – К.: Видавництво «Міленіум», 2016. – 484 с.
23. Кубицький С.О. Сучасні технології соціальної роботи: світовий досвід та тенденції розвитку в Україні : монографія. – К.: Видавництво «Міленіум», 2015. – 332 с.
24. Кузнєцова Р. П., Шинтік Н. В. Законодавчо-нормативна база як основа розрахунків у моделі соціального бюджету / Р. П. Кузнєцова, Н. В. Шинтік // Соціальний захист. – 2001. – № 4. – С. 57–62.
25. Ле Уору Ф. Демографічна ситуація в Україні викликає стурбованість / Уору Ф. Ле // Дзеркало тижня. – 2009. – 3 жовт. – № 37.
26. Лібанова Е. Бідність: діагноз поставлено – будемо лікувати / Е. Лібанова // Дзеркало тижня. – 2001. – 31 берез. – № 13 (337).
27. Лібанова Е. Соціальна стратифікація українського суспільства і передумови становлення середнього класу / Е. Лібанова // Нова політика. – 2001. – № 1. – С. 5–11.
28. Лібанова Е., Палій О., Скуратівський В. Людський розвиток: від ідеї до державної стратегії / Е. Лібанова, О. Палій, В. Скуратівський // Вісник УАДУ. – 1996. – № 1. – С. 159–171.
29. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : кол. моногр. / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2008. – С. 78.
30. Мак Таггарт Г. Пенсійні системи світу: порівняльний аспект / Г. Мак Таггарт // Людина і праця. – 2004. – № 7. – С. 10–12.

31. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні : монографія. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2015. – 244 с.
32. Мандибура В. О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В. О. Мандибура. – К., 1998. – 256 с.
33. Морозова О. Міжнародні стандарти побудови пенсійної системи / О. Морозова // Вісник Пенсійного фонду України. – 2005. – № 1 (31). – С. 16–17.
34. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис. – К. : К.І.С., 2005. – 224 с.
35. Надточій Б. Пенсійна реформа. Яким буде пенсійний вік в Україні? / Б. Надточій // Соціальний захист. – 2001. – № 2. – С. 31–34.
36. Надточій Б. Пенсійна реформа. Які пенсії готує реформа? / Б. Надточій // Соціальний захист. – 2001. – № 3. – С. 42–48.
37. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23.
38. Основні напрями соціальної політики на період до 2004 року [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://rada.gov.ua>>
39. Паніна Н. Українське суспільство 1992–2006: соціологічний моніторинг / Н. Паніна. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2006. – 94 с.
40. Прилипко С. М. Недержавне пенсійне забезпечення у системі соціального захисту в Україні / С. М. Прилипко // Проблеми законності. – Х., 2000. – Вип. 43. – С. 63–66.
41. Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2006 р. № 879 [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/879-2006-%D0%BF>
42. Про основні напрями реформування системи пенсійного забезпечення населення України : Послання Президента України до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n1_14100-01>
43. Романенко С. Україні необхідно сформувати систему соціального захисту ринкового типу / С. Романенко // Соціальний захист. – 1997. – № 2. – С. 49–55.
44. Семигіна Т. Національні моделі соціальної політики: глобальний рух до неолібералізму? / Т. Семигіна // Соціальна політика і соціальна робота. – 2003. – № 1. – С. 45–60.
45. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі / Т. Семигіна. – К. : Пульсари, 2003. – 252 с.
46. Семигіна Т. Традиційні моделі соціальної політики в умовах глобалізації / Т. Семигіна // Людина і політика. – 2004. – № 1. – С. 134–143.
47. Сивак С. Пенсійна реформа: принципи пенсійного забезпечення / С. Сивак // Вісник Львів. ун-ту. Сер. юрид. – Львів, 2000. – Вип. 35. – С. 341–345.
48. Сивак С. Пенсійне страхування та пенсійна реформа: теоретичні основи / С. Сивак // Право України. – 1999. – № 10. – С. 61–64.
49. Сидорина Т. Ю. Социальная политика и ее акторы / Т. Ю. Сидорина // Мир России.

- 1998. – № 1/2. – С. 147–192.
50. Сіленко А. Генезис і сутність американської держави загального добробуту / А. Сіленко // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 65–72.
 51. Сіленко А. Деякі тенденції розвитку соціальної держави / А. Сіленко // Право України. – 2005. – № 8. – С. 56–57.
 52. Сіленко А. Соціальна політика та її пріоритети у перехідному суспільстві / А. Сіленко // Людина і політика. – 2003. – № 1. – С. 118–128.
 53. Сіленко А. Чи є альтернатива державі загального добробуту? / А. Сіленко // Нова політика. – 2000. – № 1. – С. 32–35.
 54. Скулиш Ю. І. Бюджетне забезпечення соціальної сфери в Україні: оцінка ефективності та підходи до обґрунтування / Ю. І. Скулиш // Економіка і держава. – 2009. – № 1 (73). – С. 21–23.
 55. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій. – К. : МАУП, 2002. – 200 с.
 56. Соболев Ю. Український феномен / Ю. Соболев // Дзеркало тижня. – 2009. – 16 трав. – № 17.
 57. Сокур Н. В. Державна політика по зниженню соціальної напруженості у перехідному суспільстві (сфера трудових відносин) : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Н. В. Сокур ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2001. – 20 с.
 58. Соціальна політика в Україні та сучасні стратегії адаптації населення : зб. наук. ст. – К. : НВФ «Студцентр»/НІКА-Центр, 1998. – 204 с.
 59. Соціальний захист населення в сучасній Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : монографія / Андрющенко А.І. та ін. – Маріуполь: ПДТУ, 2017. – 246 с.
 60. Соціальна політика : навч. посібник / за заг. ред. Пічи В.М., Турчин Я.Б. – Львів: Новий світ, 2018. – 318 с.
 61. Спікер П. Соціальна політика: теми та підходи / П. Спікер. – К. : Фенікс, 2000. – 400 с.
 62. Стешенко В. С. Експеримент з багатьма невідомими. Чи можна переламати демографічну ситуацію з допомогою підвищення виплат на новонароджених? / В. С. Стешенко // Дзеркало тижня. – 2005. – 12–18 берез. – № 9.
 63. Стратегія подолання бідності : Указ Президента України від 15 серпня 2001 року // Соціальний захист. – 2001. – № 9 (39). – С. 4–11.
 64. Твій вибір – 2007 : бюллетень. Соціальна політика: бачення і практика українських політичних сил, представлених у Верховній Раді V скликання. – К. : [Укр. незалежний центр політ. дослідж.], 2007. – № 6. – 20 с.
 65. Трубавін І. М. Концепція «допомоги для самопомоги» в соціальній роботі в Україні / І. М. Трубавін // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 2. – С. 44–51.
 66. Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000–2004 роки : Послання Президента України до Верховної Ради України, 2000 рік [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://rada.gov.ua>>
 67. Українське суспільство 1992–2007. Динаміка соціальних змін / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2007. – 544 с.

68. Четверікова Л. О. Соціальна держава: теоретичний аспект / Л. О. Четверікова // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : зб. наук. пр. – Львів, 2004. – Вип. 15. – С. 103–107.
69. Четверікова Л. О. Формування соціальної держави в контексті процесів глобалізації / Л. О. Четверікова // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : зб. наук. пр. – Львів, 2005. – Вип. 16. – С. 83–87.
70. Четверікова Л. О., Привалов Ю. О. Сучасна парадигма метасоціального інституту: історико-теоретичні виміри соціальної держави / Л. О. Четверікова, Ю. О. Привалов. – Львів : Астролябія, 2007. – 152 с.
71. Шевченко В. І. Соціальна безпека і гуманітарний захист / В. І. Шевченко // Соціальний захист. – 1998. – № 8. – С. 23–31.
72. Шевчук П. Соціальна політика / П. Шевчук. – Львів : Світ, 2003. – 400 с.
73. Ярова Л. В. Нові тенденції соціальної політики у сучасному світі / Л. В. Ярова // Освіта регіону. – 2009. – № 4. – С. 71–76.
74. Ярова Л. В. Особливості європейської соціальної політики / Л. В. Ярова // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журн. – К. : Міленіум, 2010. – № 2. – С. 176–180.
75. Ярова Л. В. Понятійний апарат дослідження соціальної політики / Л. В. Ярова // Політологічний вісник : зб. наук. пр. – К. : ІНТАС, 2010. – Вип. 49. – С. 155–163.
76. Ярова Л. В. Суб'єкти реалізації соціальної політики: взаємодія держави, суспільних та ринкових інститутів / Л. В. Ярова // Трибуна : всеукр. громад.-політ. і теорет. журн. – К. : Преса України, 2010. – № 5/6. – Травень-червень. – С. 34–36.
77. Ярова Л. В. Формування системи соціального діалогу як напрямок діяльності сучасної держави / Л. В. Ярова // Нова парадигма : [журн. наук. пр.] / голов. ред. В. П. Бех. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 94. – С. 197–205.

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ до соціальної політики: соціальна політика як галузь знань і сфера практики

Соціальна політика як галузь наукового знання, що вивчає закономірності формування та реалізації соціальних відносин у суспільстві. Соціальна політика як сфера практичної діяльності держави, громадських інституцій і соціальних партнерів, спрямована на забезпечення добробуту населення та соціальної справедливості. Завдання соціальної політики щодо розвитку людського потенціалу, захисту вразливих груп, регулювання соціально-трудових відносин і підтримання соціальної стабільності. Функції соціальної політики — регулююча, розподільча, інтеграційна, стабілізаційна та гуманістична. Співвідношення державної політики та соціальної політики, взаємозв'язок політичних і соціальних рішень, єдність соціально-економічних та політичних цілей розвитку. Актуальність вивчення соціальної політики для політологів у контексті дослідження соціальної держави, суспільної злагоди й ефективного державного управління.

Основні поняття: соціальна політика, соціальна сфера, функції соціальної політики, соціальна справедливість, державна політика, соціальна держава.

Тема 2. Моделі соціальної політики

Поняття та критерії класифікації моделей соціальної політики. Концепції Г. Еспінг-Андерсена, бісмарківська та беверіджська системи як основа сучасних підходів до типології соціальних держав. Ліберальна модель соціальної політики, її риси, механізми реалізації, характер соціального забезпечення та приклади країн з переважанням ринкових механізмів регулювання (США, Канада, Велика Британія). Консервативно-корпоративна модель, заснована на страхових принципах, ролі церкви, сім'ї та професійних спільнот як гарантів соціальної солідарності (Німеччина, Франція, Австрія). Соціал-демократична (скандинавська) модель, орієнтована на універсалізм, солідарність, активну політику зайнятості й рівність можливостей (Швеція, Данія, Норвегія). Інші варіації соціальних моделей: південноєвропейська, постсоціалістичні трансформації, гібридні моделі соціального розвитку. Місце України у світових типологіях соціальної політики, особливості пострадянської спадщини, перехідний характер реформ і перспективи інтеграції до європейської соціальної моделі.

Основні поняття: модель соціальної політики, ліберальна модель, консервативно-корпоративна модель, соціал-демократична модель, гібридна модель, типологія, соціальна держава.

Тема 3. Історія соціальної політики та становлення соціальної держави

Європейські традиції зародження соціальної держави та етапи становлення ідеї соціальної відповідальності влади перед громадянами. Бісмарківські соціальні реформи кінця XIX ст. як перша системна спроба державного впровадження соціального страхування, закладення принципів трудового захисту та солідарності. Соціальна політика у міжвоєнний період, формування механізмів регулювання ринку праці, підтримки безробітних і ветеранів війни. Післявоєнна епоха та формування концепції «welfare state» — держави загального добробуту, її політичні та філософські підвалини. Порівняльний розвиток соціальної політики у країнах Азії, Латинської Америки й Африки, особливості адаптації європейських моделей до локальних контекстів. Становлення соціальної політики в Україні у XX–XXI ст., вплив радянської спадщини, трансформації 1990-х років, сучасні реформи та

процеси євроінтеграції.

Основні поняття: соціальна держава, соціальні реформи, бісмарківська модель, welfare state, соціальне страхування, соціальний захист, євроінтеграція.

Тема 4. Цінності та принципи соціальної політики

Принцип соціальної справедливості як ключова засаднича ідея соціальної політики, що визначає рівень соціального захисту та перерозподілу благ у суспільстві. Солідарність як моральна і політична основа функціонування соціальної держави, взаємна відповідальність громадян, роботодавців і держави. Принцип субсидіарності, що забезпечує розподіл повноважень між рівнями влади, сприяє розвитку місцевих ініціатив і громадянської участі. Гідність і права людини як базові цінності соціальної політики, їх нормативне закріплення в міжнародних документах і Конституції України. Баланс між ефективністю та справедливістю — постійна дилема сучасних соціальних систем, особливо в умовах економічних криз і дефіциту ресурсів. Ціннісні дилеми сучасної соціальної політики у контексті глобалізації, цифровізації, демографічних викликів і зростання соціальної нерівності.

Основні поняття: соціальна справедливість, солідарність, субсидіарність, гідність, права людини, ефективність, цінності соціальної політики.

Тема 5. Механізми реалізації соціальної політики

Законодавчі основи соціальної політики як правовий фундамент соціальної держави, що визначає цілі, принципи, напрями та стандарти забезпечення добробуту громадян. Інституційні механізми реалізації соціальної політики, їх структура, повноваження центральних і місцевих органів влади, роль недержавних організацій, профспілок і соціальних партнерів. Фінансування соціальної політики, державний і місцеві бюджети, соціальні фонди, податкова система як джерело ресурсів для реалізації соціальних програм. Програмно-цільовий метод у соціальній політиці як інструмент стратегічного планування, моніторингу та оцінювання ефективності соціальних заходів. Участь міжнародних організацій — ООН, МОП, ВООЗ, Ради Європи, ЄС — у формуванні стандартів соціального розвитку, контролі за їх реалізацією та наданні технічної підтримки. Проблеми ефективності механізмів реалізації соціальної політики в Україні, зокрема недостатня узгодженість між відомствами, неефективність управління коштами, нерівність доступу до послуг і потреба в діджиталізації соціальної сфери.

Основні поняття: механізми реалізації, інституції соціальної політики, соціальне законодавство, фінансування, програмно-цільовий метод, соціальні фонди, міжнародні організації.

Тема 6. Політика доходів та зайнятості

Політика доходів як ключовий інструмент соціальної держави, спрямований на забезпечення справедливого розподілу матеріальних благ і підтримання належного рівня життя населення. Мінімальна заробітна плата як базовий соціальний стандарт, що гарантує гідні умови праці та стимулює економічну активність. Система соціальних стандартів і прожитковий мінімум як індикатори рівня добробуту та інструменти планування державних соціальних витрат. Податкова політика як механізм перерозподілу доходів, зменшення нерівності та

фінансування соціальних програм. Проблеми бідності й соціальної диференціації, шляхи їх подолання через освіту, зайнятість, адресну допомогу і розвиток людського потенціалу. Тіньова зайнятість як фактор соціальної нестабільності, потреба у створенні дієвих стратегій легалізації праці, стимулів для бізнесу й громадян. Державна політика зайнятості як поєднання активних і пасивних заходів: створення робочих місць, підтримка підприємництва, перекваліфікація кадрів і гарантії зайнятості для вразливих груп.

Основні поняття: доходи, заробітна плата, соціальні стандарти, прожитковий мінімум, податкова політика, бідність, зайнятість, тіньова економіка.

Тема 7. Соціальна політика у сфері охорони здоров'я та психічного здоров'я

Охорона здоров'я як важливий компонент соціальної політики, спрямований на забезпечення права кожного громадянина на медичну допомогу та збереження здоров'я. Основні принципи політики охорони здоров'я — доступність, якість, профілактична спрямованість і солідарність фінансування. Медичне страхування як ключовий інструмент соціального захисту населення, моделі обов'язкового та добровільного страхування, їх ефективність у різних країнах. Реформи системи охорони здоров'я в Україні, перехід до фінансування за принципом «гроші йдуть за пацієнтом», створення Національної служби здоров'я, розвиток первинної медицини. Психічне здоров'я як новий пріоритет соціальної політики, проблеми стигматизації, нестачі фахівців і необхідності інтеграції психосоціальної допомоги у систему охорони здоров'я. Питання доступності медичних послуг, регіональні відмінності та роль цифрових технологій у підвищенні ефективності управління галуззю. Європейський досвід організації медичних систем — від моделі Беверіджа у Великій Британії до соціального страхування у Німеччині — як орієнтир для подальших реформ в Україні.

Основні поняття: охорона здоров'я, медичне страхування, реформа системи охорони здоров'я, психічне здоров'я, доступність медичних послуг, солідарність фінансування.

Тема 8. Освітня політика і доступність освіти

Освіта як провідний соціальний інститут, що забезпечує відтворення людського потенціалу, соціальну мобільність і конкурентоспроможність нації. Освітня політика як складова соціальної політики держави, спрямована на гарантування рівного доступу до якісної освіти для всіх громадян. Проблеми нерівності в освіті — соціальні, територіальні, економічні — та шляхи їх подолання через систему грантів, стипендій, освітніх субвенцій і цифрових платформ. Роль держави у формуванні стандартів освіти, ліцензуванні закладів, контролі якості навчання й забезпеченні академічної доброчесності. Освітня політика в Україні у контексті реформ: автономізація університетів, впровадження компетентнісного підходу, цифровізація та інтернаціоналізація освітнього простору. Вплив міжнародних організацій — ЮНЕСКО, ЄС, Світового банку — на розроблення освітніх стратегій, підтримку програм інклюзивної та неперервної освіти. Європейський досвід забезпечення рівного доступу до освіти як приклад поєднання державного фінансування, автономії університетів і високих соціальних гарантій для студентів.

Основні поняття: освіта, освітня політика, доступність освіти, якість освіти,

інклюзивна освіта, реформа освіти, освітні стандарти.

Тема 9. Пенсійна система та соціальне страхування

Пенсійна система як ключовий елемент соціальної політики, спрямований на забезпечення гідного рівня життя людей похилого віку. Основні моделі пенсійних систем — солідарна, накопичувальна та змішана — їх структура, принципи функціонування та особливості взаємодії між поколіннями. Проблеми реформування пенсійної системи в Україні: демографічні виклики, дефіцит Пенсійного фонду, тінізація доходів і низький рівень довіри до накопичувальних схем. Соціальне страхування як інструмент захисту громадян від соціальних ризиків — безробіття, хвороби, інвалідності, втрати працездатності чи годувальника. Роль державних і недержавних фондів, страхових компаній та роботодавців у функціонуванні системи соціального страхування. Європейський досвід реформування пенсійних систем, поєднання індивідуальної відповідальності з державними гарантіями. Перспективи розвитку пенсійного забезпечення в Україні: впровадження накопичувального рівня, цифровізація обліку, розвиток корпоративних пенсійних програм і підвищення фінансової грамотності населення.

Основні поняття: пенсійна система, солідарна модель, накопичувальна система, соціальне страхування, пенсійна реформа, соціальні ризики, демографічні виклики.

Тема 10. Соціальна політика щодо сім'ї, дітей та молоді

Сім'я як базовий соціальний інститут і об'єкт державної соціальної політики. Захист прав дитини відповідно до міжнародних стандартів — Конвенції ООН про права дитини — та їх реалізація в українському законодавстві. Державна підтримка сімей із дітьми: допомога при народженні дитини, виплати малозабезпеченим і багатодітним сім'ям, пільги для батьків-вихователів. Політика підтримки молоді як стратегічний напрям державного розвитку: сприяння працевлаштуванню, житлові програми, підтримка освіти та волонтерства. Соціальна активність молоді як ресурс демократичного суспільства, формування лідерських компетентностей і громадянської відповідальності. Особлива увага — підтримці дітей-сиріт, осіб з інвалідністю, дітей, постраждалих від війни та внутрішнього переміщення. Європейський досвід реалізації сімейної політики — розвиток мережі дитячих садків, оплачувані відпустки для батьків, податкові пільги — як орієнтир для вдосконалення української практики.

Основні поняття: сімейна політика, державна підтримка сімей, права дитини, молодіжна політика, соціальний захист, активність молоді, європейський досвід.

Тема 11. Соціальний захист вразливих груп

Соціальний захист як система державних і недержавних заходів, спрямованих на підтримку осіб, які з об'єктивних причин не можуть забезпечити власний добробут. Політика щодо людей з інвалідністю, її правові засади, державні програми реабілітації, забезпечення доступності середовища й працевлаштування. Соціальний захист літніх людей у контексті старіння населення, необхідність розвитку системи догляду, паліативної допомоги та соціальних послуг на місцевому рівні. Проблеми бездомних, переселенців, маргіналізованих і дискримінованих груп, шляхи їх соціальної інтеграції через освіту, підтримку житла й праці. Інклюзія

як стратегічний напрям сучасної соціальної політики, спрямований на створення безбар'єрного суспільства й забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Роль неурядових організацій, благодійних фондів і волонтерських рухів у наданні допомоги, підтримці соціальної згуртованості та розвитку партнерства між державою й громадянським суспільством. Державні програми інтеграції вразливих груп, спрямовані на підвищення соціальної мобільності та подолання дискримінації.

Основні поняття: соціальний захист, вразливі групи, інвалідність, інклюзія, догляд, волонтерство, соціальна інтеграція, рівні можливості.

Тема 12. Гендерний вимір соціальної політики

Гендерна рівність як невід'ємна складова демократичної соціальної політики та показник рівня цивілізаційного розвитку суспільства. Політика рівних можливостей у сфері праці, освіти, охорони здоров'я та представництва в органах влади. Захист від дискримінації за ознакою статі, законодавчі механізми забезпечення гендерної рівності, діяльність Урядового уповноваженого з питань гендерної політики. Гендерна інтеграція у соціальних програмах — включення принципу рівності в усі етапи розроблення, реалізації й оцінювання державних політик. Особливості гендерної політики в Україні: поступове впровадження гендерного бюджетування, підтримка жінок у політиці та бізнесі, боротьба з домашнім насильством. Міжнародні стандарти гендерної рівності, зокрема документи ООН, Ради Європи, ЄС, а також приклади ефективних практик гендерної політики у скандинавських країнах. Роль освіти та медіа у формуванні гендерної культури, подоланні стереотипів і підвищенні соціальної чутливості до проблем дискримінації.

Основні поняття: гендер, рівність, дискримінація, гендерна політика, рівні можливості, гендерна інтеграція, гендерне бюджетування, права жінок.

Тема 13. Соціальна політика у сфері зайнятості та ринку праці.

Зайнятість як ключовий чинник соціальної стабільності та добробуту громадян, її роль у формуванні людського капіталу й розвитку економіки. Причини та наслідки безробіття, структурні й циклічні форми, вплив технологічних змін і глобалізації на ринок праці. Державна політика у сфері зайнятості як система заходів, спрямованих на забезпечення продуктивної праці, створення нових робочих місць і підтримку вразливих груп населення. Трудова міграція як виклик для соціальної політики: відтік робочої сили, соціальні наслідки для сімей мігрантів, потреба у транснаціональній координації соціальних гарантій. Проблеми професійної самореалізації молоді, важливість програм стажувань, дуальної освіти, розвитку підприємницьких навичок. Роль державної служби зайнятості у регулюванні ринку праці, наданні консультацій, перекваліфікації, допомоги безробітним. Європейські практики регулювання ринку праці, поєднання гнучкості й соціальної безпеки (flexicurity), як модель для модернізації української системи зайнятості.

Основні поняття: зайнятість, безробіття, ринок праці, трудова міграція, служба зайнятості, професійна самореалізація, flexicurity.

Тема 14. Регіональний і місцевий рівень соціальної політики

Роль місцевого самоврядування у реалізації соціальної політики,

децентралізація як умова підвищення ефективності управління соціальною сферою. Соціальна політика на рівні територіальних громад, участь громадян у визначенні місцевих пріоритетів, плануванні програм допомоги та розвитку інфраструктури. Волонтерський рух і локальні соціальні ініціативи як прояв громадянської солідарності, їх взаємодія з органами влади та міжнародними донорами. Участь громадських і благодійних організацій у наданні соціальних послуг, важливість партнерства між державними, приватними й громадськими структурами. Особливості фінансування соціальних програм на місцях, формування місцевих бюджетів, соціальні замовлення і публічно-приватні партнерства. Вплив процесу децентралізації на соціальну політику в Україні, розширення повноважень громад у сфері освіти, охорони здоров'я, захисту вразливих категорій населення. Приклади успішних локальних практик — муніципальні соціальні центри, програми підтримки ветеранів, людей з інвалідністю, молоді та сімей із дітьми.

Основні поняття: місцеве самоврядування, громади, децентралізація, соціальні послуги, волонтерство, публічно-приватне партнерство, локальні ініціативи.

Тема 15. Майбутні виклики соціальної політики

Глобалізація як чинник трансформації соціальної політики, поширення міжнародних стандартів соціальної справедливості, посилення взаємозалежності економік, поява нових форм зайнятості та нерівностей. Демографічні зміни як основа для перегляду пенсійної, сімейної та міграційної політики, зростання ролі міжпоколінної солідарності та догляду за літніми людьми. Цифровізація як новий напрям розвитку соціальної сфери, створення електронних реєстрів, упровадження штучного інтелекту у соціальному адмініструванні, поява «цифрових нерівностей» і потреба в розвитку цифрових навичок громадян. Зелена трансформація економіки, орієнтація на екологічну безпеку, соціальні наслідки енергетичних змін і необхідність соціальної підтримки працівників у галузях, що зазнають реструктуризації. Соціальна держава XXI століття у вимірах інклюзивності, гнучкості та адаптивності до глобальних криз, пандемій, війн і кліматичних катастроф. Україна в умовах нових соціально-політичних викликів, необхідність узгодження соціальної політики з європейськими стандартами, зміцнення соціального партнерства, розвитку інноваційних механізмів підтримки та розбудови суспільства рівних можливостей.

Основні поняття: глобалізація, демографічні зміни, цифровізація, зелена трансформація, інновації, соціальна держава, інклюзивність, соціальна стійкість.

Тема 16. Соціальна політика під час війни

Соціальна політика як інструмент захисту громадян у період воєнних дій, формування системи підтримки військовослужбовців і членів їхніх родин. Соціальна допомога військовим, медичне забезпечення, психологічна підтримка, соціальна адаптація після служби. Політика щодо ветеранів війни, створення програм реабілітації, перекваліфікації, працевлаштування, пільгового кредитування житла та розвитку ветеранського підприємництва. Соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб, доступ до житла, освіти, медицини, соціальних послуг, сприяння їхній інтеграції у приймаючі громади. Підтримка сімей загиблих і постраждалих, соціальні виплати, державні гарантії, освітні програми для дітей. Реабілітація полонених і звільнених осіб, відновлення їхніх прав, психологічна допомога, участь у програмах соціального повернення. Стратегії адаптації та

реінтеграції суспільства після війни, розвиток місцевих ініціатив, волонтерських рухів і партнерства держави з громадянським суспільством. Соціальна політика під час війни як показник гуманізму, солідарності, взаємної відповідальності та зрілості держави у захисті своїх громадян.

Основні поняття: соціальний захист військових, ветерани, внутрішньо переміщені особи, реабілітація, соціальна адаптація, поствоєнна відбудова, психологічна підтримка, солідарність.

6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ до соціальної політики: соціальна політика як галузь знань і сфера практики

1. Соціальна політика як галузь знань.
2. Соціальна політика як сфера практики.
3. Завдання соціальної політики.
4. Функції соціальної політики.
5. Співвідношення державної політики та соціальної політики.
6. Актуальність вивчення соціальної політики для політологів.

Тема 2. Моделі соціальної політики

1. Поняття та критерії класифікації моделей соціальної політики (Еспінг-Андерсен, бісмарківська та беверіджська системи).
2. Ліберальна модель: риси, механізми, приклади країн.
3. Консервативно-корпоративна модель: страхові принципи, роль сім'ї та церкви.
4. Соціал-демократична (скандинавська) модель: універсалізм, солідарність, активна політика зайнятості.
5. Інші варіації: південноєвропейська, постсоціалістичні трансформації, гібридні моделі.
6. Україна у типологіях соціальної політики: спадщина, трансформації та перспективи.

Тема 3. Історія соціальної політики та становлення соціальної держави

1. Європейські традиції зародження соціальної держави.
2. Бісмарківські соціальні реформи та їх значення.
3. Соціальна політика у міжвоєнний період.
4. Ідея «welfare state» у політичній науці.
5. Соціальна політика в Азії, Латинській Америці, Африці в історичному зрізі
6. Розвиток соціальної політики в Україні у XX – поч. XXI ст. Вплив євроінтеграційних процесів на соціальну політику України.

Тема 4. Цінності та принципи соціальної політики

1. Принцип соціальної справедливості у політиці.
2. Солідарність як основа соціальної держави.
3. Принцип субсидіарності: сутність і приклади реалізації.
4. Гідність і права людини як основа соціальної політики.
5. Баланс між ефективністю та справедливістю у соціальній політиці.
6. Ціннісні дилеми сучасної соціальної політики.

Тема 5. Механізми реалізації соціальної політики

1. Законодавчі основи соціальної політики.
2. Інституційні механізми реалізації соціальної політики.
3. Фінансування та бюджетна політика у соціальній сфері.
4. Програмно-цільовий метод у соціальній політиці.
5. Міжнародні організації та їхня роль у реалізації соціальної політики.
6. Проблеми ефективності механізмів соціальної політики в Україні.

Тема 6. Політика доходів та зайнятості

1. Мінімальна заробітна плата: соціальна роль та економічні наслідки.

2. Соціальні стандарти і прожитковий мінімум.
3. Податкова політика як інструмент регулювання доходів.
4. Бідність та нерівність: шляхи подолання.
5. Тіньова зайнятість і державні стратегії боротьби з нею.
6. Політика держави у сфері підтримки зайнятості.

Тема 7. Соціальна політика у сфері охорони здоров'я та психічного здоров'я

1. Основні принципи політики охорони здоров'я.
2. Медичне страхування: моделі та практика впровадження.
3. Реформи системи охорони здоров'я в Україні.
4. Психічне здоров'я як складова соціальної політики.
5. Проблеми доступності медичних послуг.
6. Європейський досвід у сфері охорони здоров'я.

Тема 8. Освітня політика і доступність освіти

1. Освіта як соціальний інститут.
2. Проблеми нерівності доступу до освіти.
3. Роль держави у забезпеченні рівних освітніх можливостей.
4. Освітня політика в Україні у контексті реформ.
5. Міжнародні організації та їх вплив на освітню політику.
6. Європейський досвід забезпечення рівного доступу до освіти.

Тема 9. Пенсійна система та соціальне страхування

1. Моделі пенсійних систем: солідарна та накопичувальна.
2. Проблеми реформування пенсійної системи в Україні.
3. Соціальне страхування: сутність і види.
4. Європейський досвід реформування пенсійних систем.
5. Пенсійна політика та демографічні виклики.
6. Перспективи розвитку пенсійного забезпечення в Україні.

Тема 10. Соціальна політика щодо сім'ї, дітей та молоді

1. Захист прав дитини в соціальній політиці.
2. Державна підтримка багатодітних сімей.
3. Допомога малозабезпеченим сім'ям.
4. Державна молодіжна політика в Україні.
5. Соціальна активність молоді як ресурс суспільного розвитку.
6. Європейський досвід підтримки сімейної політики.

Тема 11. Соціальний захист вразливих груп

1. Політика щодо людей з інвалідністю.
2. Соціальний захист літніх людей.
3. Проблеми бездомних і маргіналізованих груп.
4. Інклюзія як напрям соціальної політики.
5. Роль НУО та волонтерів у соціальному захисті.
6. Державні програми інтеграції вразливих груп.

Тема 12. Гендерний вимір соціальної політики

1. Політика рівних можливостей.
2. Захист від дискримінації у сфері праці.
3. Гендерна інтеграція в соціальних програмах.

4. Гендерна політика в Україні: стан і перспективи.
5. Міжнародні стандарти гендерної рівності.
6. Приклади гендерної політики в країнах ЄС.

Тема 13. Соціальна політика у сфері зайнятості та ринку праці

1. Причини і наслідки безробіття.
2. Державна політика у сфері зайнятості.
3. Трудова міграція як виклик для соціальної політики.
4. Проблеми професійної самореалізації молоді.
5. Роль служби зайнятості у регулюванні ринку праці.
6. Європейські практики регулювання ринку праці.

Тема 14. Регіональний і місцевий рівень соціальної політики

1. Роль місцевого самоврядування у соціальній політиці.
2. Соціальна політика на рівні громад.
3. Волонтерський рух і соціальні ініціативи.
4. Участь громадських організацій у наданні соціальних послуг.
5. Децентралізація і соціальна політика в Україні.
6. Приклади локальних практик соціальної політики.

Тема 15. Майбутні виклики соціальної політики

1. Вплив глобалізації на соціальну політику.
2. Демографічні зміни та їх наслідки.
3. Цифровізація як виклик і ресурс соціальної політики.
4. Зелена трансформація і соціальна політика.
5. Майбутнє соціальної держави у XXI ст.
6. Україна перед новими соціально-політичними викликами.

Тема 16. Соціальна політика під час війни

1. Соціальна підтримка військових.
2. Політика щодо ветеранів війни.
3. Соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО).
4. Підтримка сімей загиблих та постраждалих від війни.
5. Соціальна політика щодо полонених і звільнених осіб.
6. Стратегії соціальної адаптації й реінтеграції після війни.

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Соціальна політика як наука та навчальна дисципліна (написання есе)	3,5
2	Тема 2. Теоретичні аспекти формування і реалізації соціальної політики (написання есе)	3,5
3	Тема 3. Соціальна політика як функція державного управління (написання есе)	3,5
4	Тема 4. Фінансове забезпечення реалізації соціальної політики (написання есе)	3,5
5	Тема 5. Людський розвиток: методика та показники вимірювання (написання есе)	3,5
6	Тема 6. Бідність та шляхи її пом'якшення (написання есе)	3,5
7	Тема 7. Демографічні проблеми та демографічна політика (написання есе)	3,5
8	Тема 8. Сутність та структура соціального захисту. Сучасні тенденції соціальної політики у світі (написання есе)	3,5
9	Тема 9. Моделі соціальної політики в різних економічних системах (написання есе)	3,5
10	Тема 10. Соціальне страхування (написання есе)	3,5
11	Тема 11. Організація соціального страхування в Україні (написання есе)	3,5
12	Тема 12. Соціальна держава – держава нового цивілізаційного типу (написання есе)	3,5
13	Тема 13. Врегулювання та вирішення соціально-трудоових конфліктів (написання есе)	3,5
14	Тема 14. Соціальний захист економічно активного населення (написання есе)	3,5
15	Тема 15. Форми захисту соціально вразливих категорій населення (написання есе)	3,5
16	Тема 16. Сучасний стан і проблеми пенсійної системи України (написання есе)	3,5
Разом		54

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачено колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки, групові розрахункові роботи, навчальні спільноти, тьюторство і т.д.), проектно-орієнтоване навчання, дискусії, аналіз статистичних баз даних.

На лекційних заняттях використовуються головно: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні і практичні методи (ілюстрація, демонстрація, а також презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо. На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, репродуктивний, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються дослідницькі методи. Розрахункова робота буде обговорюватись і виконуватись в рамках лекцій, семінарів, а також самостійної роботи.

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студентів з курсу «Соціальна політика» здійснюється за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні тощо – 30% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 30);
- контрольні заміри (модулі) – 20% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 20);
- екзамен – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50).

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студентів впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійного опрацювання і розрахункової роботи.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських заняттях;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за п'ятибальною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Реферат, доповідь – 5 балів; есе – 3 бали (дозволено лише по одному реферату, доповіді або есе). Контроль знань за результатами вивчення змістовного модуля оцінюється в 20 балів. Форма підсумкового контролю – екзамен у комбінованій (усній і тестовій) формі в кінці семестру. Мінімальна кількість балів для допуску студентів до екзамену становить 26 балів. Якщо студент(-ка) отримує 25 балів і менше, він(вона) екзамен складає по талону № 2.

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів. На заліку студент теж може отримати 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума	Екзаме н
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			50	50
1	2	3	...	15	16		

1, 2 ... 16 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
	25-50	FX	Незадовільно
2 (незадовільно)	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену)

1. Соціальна політика як галузь знань.
2. Соціальна політика як сфера практики.
3. Завдання соціальної політики.
4. Функції соціальної політики.
5. Співвідношення державної політики та соціальної політики.
6. Актуальність вивчення соціальної політики для політологів.
7. Поняття та критерії класифікації моделей соціальної політики (Еспінг-Андерсен, бісмарківська та беверіджська системи).
8. Ліберальна модель: риси, механізми, приклади країн.
9. Консервативно-корпоративна модель: страхові принципи, роль сім'ї та церкви.
10. Соціал-демократична (скандинавська) модель: універсалізм, солідарність, активна політика зайнятості.
11. Інші варіації: південноєвропейська, постсоціалістичні трансформації, гібридні моделі.
12. Україна у типологіях соціальної політики: спадщина, трансформації та перспективи.
13. Європейські традиції зародження соціальної держави.
14. Бісмарківські соціальні реформи та їх значення.
15. Соціальна політика у міжвоєнний період.
16. Розвиток соціальної політики в Україні у XX – поч. XXI ст.
17. Ідея «welfare state» у політичній науці.
18. Вплив євроінтеграційних процесів на соціальну політику України.
19. Принцип соціальної справедливості у політиці.
20. Солідарність як основа соціальної держави.
21. Принцип субсидіарності: сутність і приклади реалізації.
22. Гідність і права людини як основа соціальної політики.
23. Баланс між ефективністю та справедливістю у соціальній політиці.
24. Ціннісні дилеми сучасної соціальної політики.
25. Законодавчі основи соціальної політики України.
26. Інституційні механізми реалізації соціальної політики.
27. Фінансування та бюджетна політика у соціальній сфері.
28. Програмно-цільовий метод у соціальній політиці.
29. Міжнародні організації та їхня роль у реалізації соціальної політики.
30. Проблеми ефективності механізмів соціальної політики в Україні.
31. Мінімальна заробітна плата: соціальна роль та економічні наслідки.
32. Соціальні стандарти і прожитковий мінімум.
33. Податкова політика як інструмент регулювання доходів.
34. Бідність та нерівність: шляхи подолання.
35. Тіньова зайнятість і державні стратегії боротьби з нею.
36. Політика держави у сфері підтримки зайнятості.
37. Основні принципи політики охорони здоров'я.
38. Медичне страхування: моделі та практика впровадження.
39. Реформи системи охорони здоров'я в Україні.
40. Психічне здоров'я як складова соціальної політики.
41. Проблеми доступності медичних послуг.
42. Європейський досвід у сфері охорони здоров'я.
43. Освіта як соціальний інститут.
44. Проблеми нерівності доступу до освіти.
45. Роль держави у забезпеченні рівних освітніх можливостей.

46. Освітня політика в Україні у контексті реформ.
47. Міжнародні організації та їх вплив на освітню політику.
48. Європейський досвід забезпечення рівного доступу до освіти.
49. Моделі пенсійних систем: солідарна та накопичувальна.
50. Проблеми реформування пенсійної системи в Україні.
51. Соціальне страхування: сутність і види.
52. Європейський досвід реформування пенсійних систем.
53. Пенсійна політика та демографічні виклики.
54. Перспективи розвитку пенсійного забезпечення в Україні.
55. Захист прав дитини в соціальній політиці.
56. Державна підтримка багатодітних сімей.
57. Допомога малозабезпеченим сім'ям.
58. Державна молодіжна політика в Україні.
59. Соціальна активність молоді як ресурс суспільного розвитку.
60. Європейський досвід підтримки сімейної політики.
61. Політика щодо людей з інвалідністю.
62. Соціальний захист літніх людей.
63. Проблеми бездомних і маргіналізованих груп.
64. Інклюзія як напрям соціальної політики.
65. Роль НУО та волонтерів у соціальному захисті.
66. Державні програми інтеграції вразливих груп.
67. Політика рівних можливостей.
68. Захист від дискримінації у сфері праці.
69. Гендерна інтеграція в соціальних програмах.
70. Гендерна політика в Україні: стан і перспективи.
71. Міжнародні стандарти гендерної рівності.
72. Приклади гендерної політики в країнах ЄС.
73. Причини і наслідки безробіття.
74. Державна політика у сфері зайнятості.
75. Трудова міграція як виклик для соціальної політики.
76. Проблеми професійної самореалізації молоді.
77. Роль служби зайнятості у регулюванні ринку праці.
78. Європейські практики регулювання ринку праці.
79. Роль місцевого самоврядування у соціальній політиці.
80. Соціальна політика на рівні громад.
81. Волонтерський рух і соціальні ініціативи.
82. Участь громадських організацій у наданні соціальних послуг.
83. Децентралізація і соціальна політика в Україні.
84. Приклади локальних практик соціальної політики.
85. Вплив глобалізації на соціальну політику.
86. Демографічні зміни та їх наслідки.
87. Цифровізація як виклик і ресурс соціальної політики.
88. Зелена трансформація і соціальна політика.
89. Майбутнє соціальної держави у XXI ст.
90. Україна перед новими соціально-політичними викликами.
91. Соціальна підтримка військових.
92. Політика щодо ветеранів війни.
93. Соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО).
94. Підтримка сімей загиблих та постраждалих від війни.
95. Соціальна політика щодо полонених і звільнених осіб.
96. Стратегії соціальної адаптації й реінтеграції після війни.